ouders, eenmaal tot de Gereformeerde kerken behoord hebben, en dat hun aansluiting bij de vrije gemeenten gevolg is geweest van de kerkelijke verwarring en verbastering, die door de Synodale organisatie van 1816 over onze Gereformeerde kerken kwam.

Feitelijk zijn we dus met deze gemeenten van één oorsprong, en het is een zelfde kwaad, dat èn bij haar èn bij ons tot kerkelijke reactie heeft geleid.

Wie nu van éénen huize zijn, en tot actie werden uitgedreven door een zelfde kwaad dat over beide kwam, bezitten reeds daarin twee dingen gemeenschappelijk, en mogen zich uit dien hoofde niet aan de vraag onttrekken, of kerkelijke hereeniging niet op hun weg ligt, en niet met Gods hulp ware tot stand te brengen.

Dat deze vrije gemeenten minder in aantal en gemeenlijk van zwakkere formatie zijn, mag hiertegen nooit een argument zijn.

Dat argument toch zou op „verachting van den broeder" en daarmee gepaard gaande zelfinbeelding rusten, en alzoo twee zonden voor één in zich sluiten.

Voorzoover er ook in die vrije gemeenten, en dat is veelsains het geval, vrome kinderen Gods schuilen, *moet* de zucht van ons hart naar hen uitgaan, en *moet* het ons gebed blijven, dat God de Heere ook in hun ziele zucht naar saamleven met de broederen doe opkomen.

Slechts één voorbehoud moet daarbij gemaakt: Kerkelijke vereeniging onderstelt *eenheid van belijdenis.*

Iets dat nu niet zeggen wil, dat men op alle punten precies eender behoeft te denken, of van elk woord van de Schrift een precies eendere uitlegging behoeft te geven. Dat ongerijmde standpunt namen onze Gereformeerde kerken nooit in, en mag ook het onze niet zijn.

De eenheid in belijdenis mag nooit verder gevergd dan de belijdenisschriften gaan. De vraag is dus maar, of deze vrije gemeenten met ons al dan niet de *Drie Formulieren van eenigheid* als kerkelijk veldteeken aanvaarden, en de aldus beleden waarheid in den openbaren Dienst handhaven.

Doen ze dit *niet*, dan natuurlijk stuiten we reeds bij de eerste ontmoeting en kunnen niet verder. Maar doen ze dit wel, dan is de weg voor saamspreking, voor overleg en voor aaneensluiting gebaand, en mag de poging tot hereeniging althans niet onbeproefd blijven.

Hoe het nu op dit punt met de vrije gemeenten staat, wagen we niet te beslissen. We weten dat er zijn, die van ganscher harte de Drie Formulieren van eenigheid met ons aannemen, we weten ook dat er zijn, gelijk b. v. de kerk in de Weteringstraat te Amsterdam, die dit beslist *niet* doen.

Maar van het meerendeel dezer vrije gemeenten zijn we niet op de hoogte. Er bestaat geen statistiek van. Men kent haar kerkenordening niet. Haar standpunt is niet kenbaar genoeg. En ook weet men niet genoeg, in welke gemeenschap ze onderling staan.

Allereerst zal het dus op onzen weg liggen, op de hoogte te komen van den werkelijken toestand dezer vrije gemeenten. Waar ze zijn? Welken naam ze voeren? Welke belijdenis ze erkennen? Welke kerkenordening ze volgen? Welk verband ze onderling hebben? Wie haar voorgangers zijn? Welk getal ze opgeven voor haar leden? Enz.

De Deputaten der Generale Synode voor deze aangelegenheid hebben vóór Augustus 1893 dus een breede taak al te werken.

Of ze hierin zelven slagen zullen, of wel dat ze de hulpe der Classis zullen inroepen, staat aan ons niet te beslissen. Mits in Augustus 1893 alle voorbereidende werkzaamheid maar zij algeloopen, opdat de Generale Synode die dan daagt, verdere stappen kunne doen.

Het denkbeeld is wel eens geopperd, of onze Deputaten niet misschien de kerkeraden van alle vrije gemeenten konden uitnoodigen, om voor zoover ze de Drie Formulieren van eenigheid kerkelijk eeren, afgevaardigden naar een bijeenkomst te zenden, waar onze Deputaten, desnoods onder assumtie van eenige adviseerende leden, met hen konden raadplegen, en althans de noodige inlichtingen erlangen.

Wij voor ons zouden dit denkbeeld wel willen steunen.

De tijd der verwijdering heeft uit; de dagen van saambinding zijn aangebroken, en ook hier geldt het, dat zalig zijn die den vrede maken.

Dit wordt nu niet gezegd, alsof we ook maar iets minder prijs zouden stellen op kerkelijke hereeniging met de Gereformeerden die nog onder de Synode zitten, of met de Ledeboerianen.

Ons hart is ruim, en uitgebreid naar al wie eenzelfde genade van waarheid met ons deelachtig is, en zelfs wie zich het bitterst tegen ons gekeerd heeft, zal ons een verkwikking aan het hart bereiden, zoo we weer saam den Heere onzen God mogen dienen.

Maar de *vrije gemeenten* verkeeren in een afzonderlijken toestand. Ze leveren een eigen geval op.

En daarom, en daarom alleen, moest er over deze gemeenten afzonderlijk gesproken worden.

PIJNLIJK.

Voor veertien dagen betuigden we, onder aanroeping van den Naam des Heeren, dat elke voorstelling, alsof het Conflict te Amsterdam gezocht was, om voor de Vrije Universiteit geldelijk voordeel of voordeel van carrière te zoeken, geheel in strijd was met de waarheid.

Nu is het onder lieden van de wereld nog gewoonte, om, waar een tegenstander aldus een plechtige verklaring aflegt omtrent de intentiën van zijn hart, waarover hij zelf natuurlijk alleen oordeelen kan, hiervoor uit den weg te gaan.

Maar de redacteur van de *Kerk. Cour.* volgt zoo edele gewoonte niet.

Ook na onze verklaring gehoord te hebben, denkt hij er geen oogenblik aan dat hij zich in zijn oordeel over onze bedoeling kon vergist hebben, maar roept hij er schande over, dat wij zoo plechtige verklaring misbruiken, om een leugen waar te maken.

Hier eindigt alle redeneering.

Indien Prof. Goossen zich voor zijn conscientie verantwoord acht, om aldus als ware hij een God, over de intentiën van ons hart te oordeelen, *hebben wij hem niets meer te zeggen.*

Wat hij over Kootwijk aanvoert heeft natuurlijk met het Conflict te Amsterdam niets uitstaande.

DE HEER RENKEMA.

De heer Renkema wil zijn verloren zaak goedpraten, en werkt er zich nu hoe langer hoe dieper in.

Hij schreef toch in het *Wekkertje* een lang stuk, om aan te toonen, dat er in de 17e eeuw van overheidswege niet zelden wel gesproken werd van de ware Christelijke Gereformeerde *religie.*

Nu dat heeft niemand ooit ontkend, maar is lang voor hem door anderen, en ook door ons, opgemerkt.

Doch wat baat hem dit?

Hij zou bewijzen, niet dat er door de Overheid van de Christelijke Gereformeerde *religie*, maar dat er door de kerken, officieel kerkrechtelijk, van de *Christelijke Gereformeerde kerken* voor de Gereformeerde kerken gesproken werd.

En dit juist bewijst hij *niet.*

Zijn verweer maakt dan ook een droeven indruk.

Het is het *willen* gelijk hebben van iemand die ongelijk heeft, en nu heil zoekt in groote woorden.

Dit spijt ons, voor een man, dien we anders steeds hebben hooggeacht.

Maar hoe kan het anders?

Ge ziet hier uitkomen het invretend kwaad van alle schismatieke zonde.

KUYPER.

Voor Kootwijk's Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTZAGERS, van P. Siemens te Oosterland *f* 10; van H. Mulder te Koeverden *f* 1; van P., postm. Rotterdam *f* 10.

Uit de Pers.

In Suriname is iets geschied dat niet zoo blijven mag.

Er is door het Gouvernement een verdrag gesloten met een Roomsche stichting om de melaatschen te verzorgen. Nu hier is niets tegen. Maar daarbij is verklaard, dat de melaatschen die niet Roomsch zijn, geen eigen godsdienstoefening mogen hebben. En dit nu is onrecht. Een onrecht waartegen ook wij protesteeren.

Reeds meer dan duizend personen hebben dan ook een adres aan de Koningin-Regentes opgezonden, om dit besluit te vernietigen.

De *Hervorming* zegt er van:

Het adres, door ingezetenen van Suriname aan de Koningin-Regentes gericht, waarin zij hunne instemming betuigen met het adres der Protestantsche Kerkbesturen in zake het gesticht voor melaatschen, telde omstreeks half Augustus reeds meer dan duizend onderteekenaren.

In het schrijven over deze zaak in ons vorig nummer werd gemeld, dat de Gouverneur, door gebruik te maken van Art. 30 van het Regeeringsreglement, de kerkbesturen wars vóór geweest. Tot goed verstand der zaak laten wij hier dat artikel volgen:

»De Gouverneur kondigt de koloniale verordening, door hem vastgesteld, in den regel niet af, vóór dat hij bericht ontvangen heeft, dat bij den Koning geen voornemen tot vernietiging bestaat, of vóór dat, na de opzending aan den Koning, zes maanden verloopen zijn zonder dat de Gouverneur bericht ontvangen heeft, dat de vernietiging heeft plaats gehad of bij den Koning in overweging is.

Hij kan echter, *indien naar zijn oordeel en dat van de meerderheid van den Raad van Bestuur spoed vereischt wordt*, eene koloniale verordening, door hem vastgesteld, vroeger afkondigen en invoeren."

De Gouverneur heeft dus gemeend, dat hier het geval aanwezig was, waarop de door ons gecursiveerde woorden wijzen.

Naar wij vernemen zou, zoolang het Regeeringsreglement bestaat, thans voor de eerste maal van deze exceptie gebruik zijn gemaakt.

Is het niet zonderling dat hier zoo buitengewone spoed noodzakelijk werd geacht, nadat tientallen van jaren ter verbetering van de verpleging van melaatschen niets werd gedaan?

Die spoed staat zeker in verband met het feit, dat, toen de Staten op 2 Juli de verordening hadden overgenomen, terstond het bericht zich verbreidde: er gaat een adres aan H. M. de K.-Regentes. De dagteekeningen onder de verordening zelve en onder de publicatie zijn wel *zeer vroeg* gesteld, doch niet zóó vroeg, of de courant had reeds van het adres gesproken.

Wordt hier eenig en alleen in het belang der melaatschen gehandeld, of zijn hier vraagt men zich af, belangen van zoogenaamd hoogere politiek in het spel?

En indien dit laatste het geval is — een vermoeden dat ook door andere handelingen van den heer Van Asch van Wijk, waarvan men fluistert, wordt bevestigd — gaat het dan aan, zulke teedere belangen, als het hier geldt, in dat spel te betrekken?

En mag het maar verder worden afgespeeld in onze kolonie Suriname?

Ook ons komt deze verhouding vreemd voor. Toch vellen we nog geen oordeel.

Alvorens dit te doen, dient nadere inlichting afgewacht.

In de *Bazuin* plaatste de heer Van Kamp uit Heerenveen dit ingezonden stuk:

Was Ursinus, de medeopsteller van onzen Catechismus, wel Gereformeerd?

Deze vraag waag ik ter ernstige overdenking aan te bieden hun, die op grond van hetgeen »door Voorgangeren der Doleerende kerken in den laatsten tijd in het publiek is uitgesproken en geleerd omtrent de Wedergeboorte en den heiligen Doop", meenen niet te kunnen meegaan met de tot stand gekomen Vereeniging. Ik leg hun daartoe eenige citaten uit het bekende schatboek (uitgave bij Casparus Lootsman Amstelredam 1694. IIe deel) voor, in betrekking tot den Kinderdoop. En omdat de algemeene opvatting van het Sacrament en van den Doop natuurlijk van groote beteekenis is voor den Kinderdoop, doe ik eenige citaten over die beide voorafgaan. Nog maak ik de opmerking, dat het mij niet te doen is om een strijd over de waarheid, de Schriftuurlijkheid van Ursinus' gevoelen: mijn eenig oogmerk is in het oog te doen vallen, welk een man, of beter gezegd welk mannen (want Ursinus staat onder onze oude Gereformeerde Theologen niet alleen) door de leiders van de beweging ter zoogenaamde voortzetting der Chr. Ger. kerk eigenlijk ongereformeerd worden geoordeeld. En nu de citaten met de cursiveering van mij:

De Sacramenten zijn eigentlick ingestelt om te zijn tekenen, de belofte des Evangeliums verklarende ende vereegelende, ofte om teeckenen te zijn des verbondts ende der wille Gods nevens ons, *door welcke Hij betuijght*, dat Hij, als men dese tekenen *wettelick gebruijkt*, meteen ook *de beloofde dingen geeft*, ende alsoo ons *Geloove door de selve bevestight.* Fol. 5, 2de zijde.

De Sacramentelicke Vereeninge der teeckenen, ende der beteeckende saken bestaet in *t'samenlicke gevinge ende entfanglinge der teeckenen ende der beteeckende saecke in een wettelick gebruyk*, dewelck *sonder geloove* niet en kan wesen. Fol. 8, 2e zijde.

Wien Godt niet en belooft in het Woordt, dien en *vereegelen ook de Sacramenten niet*, Gelyck een zegel aan eenen brief gehangen niet en vereegelt dan aan degene, aan denwelcken de brief de belofte doet. Alsoo en vereegelt Godt zijne weldaden niet met zegelen, dan aan degene, *aan dewelcke Godt ook de belofte doet in zijn woort*; Nu Godt en belooft den Godtloosen niets in sijn Woordt, so langh als sij in hare ongeloovigheyt blijven: want hij alle beloften is de conditie des geloofs ende der boetveerdigheydt bijgevoeght. Daarom *so en vereegelen noch geven de Sacramenten den Godtloosen niet met allen.* Fol. 10.

Men kan den Doop ook aldus beschrijven: De Doop is een Sacrament des Nieuwen Testaments, door 't welck den geloovigen in den Name des Vaders, ende des Zoons, ende des Heyligen Geests gedoopt zijnde, *de vergevinge aller sonden, de gevinge des Heyligen Geests, ende de inplantinge in het Lichaem Christi ende in de Gemeynte vereegelt wort;* ende door welcke zij wederom *belijden, dat se dese weldaden van Godt door het geloove entfangen*, ende datse daarom voortaan Hem leven en dienen willen, ende behooren. Fol. 12, 2e zijde.

Dear is tweederlei afwasschinge in den Doop een uytterlicke, die door het water geschiedt; ende *een innerlicke*, die *door het Bloedt en den geest Christi* geschiedt. De *innerlicke* wordt *beteeckent ende vereegelt door de uytterlicke* ende is met deselve *altydt vergesellschapt in het wettig gebruyk des Doops.* Fol. 14.

De Doop is den geloovigen een seker teecken ende zegel der vergevinge der sonden, *der wedergeboorte* ende des eenwigen levens. Fol. 18.

De *kleine kinderen* is 't genoegh tot den Doop, dat se *van den H. Geest geheiligt* ende *wedergeboren zijn*, ende *haer geloof ende belijdenisse is, dat se geboren worden van geloovige ouders.* De kleine kinderen hoewel se *wetterdaadt* niet en gelooven, noch niet hebbende bequame instrumenten, die tot het geloove van noode zijn, soo en kan men nochtans *niet zeggen*, dat de kinderen *gantschelick ongeloovigh zijn* ende onder *ongeloovige te rekenen:* maar *achten dat dit onwaerachtig is.* Want hoewel de kleyne kinderen der geloovige *niet en konnen geseyt worden te gelooven wetterdaadt*, gelyck de volwassenen doen, door een dadelick ende vast geloof, welck is een kennisse en vertrouwen der belofte der genade, *soo moet men nochtans achten, dat se gelooven op hare maniere, die met hare jonghedyt overeenkomt*, namelick *door een genegentheydt om te gelooven, welcke genegentheydt voorwaer ofte een geloove is, ofte een deel ende beginsel van het geloove* Fol. 24.

L. C. F. VAN KAMP.

Heemse.

De zaak is zoo helder als glas, en komt doodeenvoudig neer op de vraag, of de Heere onze God alleen *door middelen* op ons hart werkt, of wel ook *onmiddellijk* door den Heiligen Geest.

KUYPER.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 23 Sept.)

De ondergeteekenden, door de Generale Synode der *Gereformeerde kerken in Nederland*, gehouden den 17 Juni 1892 te Amsterdam, als Deputaten aangewezen voor de afdoening van wat mocht vergeten zijn, hebben zich tot den heer Minister van Binnenlandsche Zaken gewend, met verzoek of van zijnentwege aan de Commissarissen der Koningin en aan den Burgemeester mededeeling zou kunnen geschieden van de naamsverandering der onderscheidene kerken, en hierop van den heer Minister van Binnenlandsche Zaken ten antwoord ontvangen, dat aan dit verzoek zal worden voldaan.

Hieruit vloeit voort dat de plaatselijke kerken geene kennisgeving van de naamsverandering, die plaats greep, aan de plaatselijke Overheid behoeven in te zenden.

W. H. GISPEN.
Dr. A. KUYPER.

Amsterdam, 20 Sept. 1892.

Verslag van de Provinciale Synode, gehouden te Leeuwarden, 24 Aug. '92.

Het moderamen werd aldus samengesteld: Praeses: Ds. J. van Andel; Scriba: Ds. H. Hoekstra. De Praeses wijst, met goedvinden der vergadering, Dr. L. Wagenaar als Assessor aan.

Classe Franeker wordt, overeenkomstig hare begeerte, gesplitst in Classe Franeker en Classe Bolsward.

Voorts worden nog twee Deputaten aangewezen (de BB. Ds. J. J. A. Ploos van Amstel en Ds. J. Westerhuis) voor de hulpbehoevende kerken in de provincie.

Tot Curator van de Theol. School wordt verkozen Ds. J. van Andel. Tot Secundus: Ds. F. M. ten Hoor.

Er bestaat een Friesche bond van ongeveer veertig diaconieën, die de middelen helpen saambrengen, om behoeftige krankzinnigen op Ermelo—Veldwijk te doen verplegen. Den BB. die tot heden de leiding van deze aangelegenheid hadden, wordt door de Synode opgedragen, daarmede tot de volgende Synode voort te gaan, en in vereeniging met Ds. Kruijswijk en Ds. H. Hoekstra aan de volgende Synode voorstellen te doen, hoe deze zaak in 't vervolg dient behandeld te worden.

Tot de volgende Synode worden de kerken van *Leeuwarden* aangewezen, tot bevordering van de correspondentie met genabuurde Synoden. Dezelfde kerken zullen de volgende gewone Synodi saamroepen te Leeuwarden. Voor buitengewone Synode, indien noodig (en dan te Leeuwarden) worden gedeputeerd de BB. Ds. J. van Andel en W. C. van Munster.

Verslag van de Handelingen der Provinciale Synode van Z.-Holland, gehouden te 's Hage op Dinsdag 30 en Woensdag 31 Aug. '92.

In het Moderamen werden gekozen: Ds. Doorn, Praeses, Ds. Sikkel, Assessor, Ds. Fernhout, Scriba, en Ds. Impeta, Scriba.

Prof. de Cock nam op verzoek der Synode als adviseerend lid zitting.

In zake een hooger beroep van leden der Geref. Kerk te Delft A, tegen een beslissing van de Classis 's Hage op een door hen ingediend bezwaarschrift tegen de benoeming tot ouderling van een lid hunner kerk, die op Zondag eenigen, z. i. noodzakelijken, arbeid (het luchten en dekken van broeibakken voor de kompkommerteelt) heeft te verrichten, werd besloten:

dat de vraag over de noodzakelijkheid van den bedoelden arbeid op den dag des Heeren behoort tot die vragen, waarover de conscientie onder degenen, die den Heere vreezen, verschillend getuigt;

de Synode verklaart zich onbekwaam in dezen eene beslissing te nemen, maar meent hierin de conscientie van Gods volk te moeten overlaten aan het oordeel des Heeren;

»waarom de Synode ook geene vrijheid heeft de bediening van het ouderlingschap in kerk A te Delft aan br. Eijgenraam te verbieden en handhaaft mitsdien de beslissing der Classis 's Hage.

»In het algemeen echter spreekt de Synode uit, dat bij de verkiezing van ouderlingen en diakenen door de Kerkeraden nauw behoort te worden toegezien, dat geene personen worden verkozen, die door de Gemeente niet met vertrouwen worden ontvangen.

»In aansluiting aan wat in dezen door de Classis reeds is gedaan, benoemt de Synode een tweetal deputaten om te beproeven de verwijdering, die in kerk te Delft A tusschen de bezwaarde broederen eenerzijds en den kerkeraad anderzijds bestaat, weg te nemen."

Tot deputaten voor deze zaak werden aangewezen Ds. Beuker en Ds. Douma.

Goedgevonden werd, dat door alle kerken der provincie éénS per jaar eene collecte worde gehouden voor het Weeshuis te Middelharnis.

De eerstvolgende Prov. Synode zal D. V. in Juni '93 worden saamgeroepen door de Kerken van Rotterdam.

Buitengewone vergadering van de Classis Leeuwarden der Gereformeerde Kerken, gehouden den 23sten Augustus 1892.

Door de vergadering worden als leden van het moderamen benoemd: De Deputaten tot bijeenroeping van buitengewone vergaderingen der Classis: Ds. Bramer, praeses; Ds. Op 't Holt, scriba.

De vergadering is bijeengeroepen om den heer J. J. Berends, peremptoir te examineeren.

Na onderzoek oordeelt de vergadering om den examinandus toe te laten tot de H. Bediening.

Aan Dr. L. Wagenaar en aan Ds. J. D. te Winkel verleent de Classis ontslag uit den dienst der Kerken, respectievelijk te Leeuwarden B. en Beetgum B.

Vergadering der Classis Utrecht op 7 Sept. 1892, in de Oosterkerk te Zeist.

Het Moderamen wordt samengesteld uit Ds. G. Ringnalda, praeses; Ds. J. Hartwigsen, scriba en Ds. L. Adriaanse, assessor.

De verg. benoemt Ds. G. Ringnalda, Ds. J. Hartwigsen en Ouderl. C. de Vries om onderzoek te doen naar den toestand van de zwakke kerk te Linschoten, die vroeger onder opzicht van Montfoort is gesteld. Den afgevaardigde uit die kerk wordt voor deze verg. geen keurstem toegekend.

Er worden regelingen vastgesteld voor de werkzaamheden op de Classicale vergaderingen, voor de Classicale kosten, voor de ondersteuning van hulpbehoevende kerken, voor de werkzaamheden van den Actuarius en den Quaestor, en ter uitvoering van Art. 19 D. K. Ds. Adriaanse en Ds. Bouman zullen deze regelingen samenbrengen tot een Huishoudelijk Reglement, en dit laten drukken, opdat de onderscheidene kerken der Classe ze in haar bezit kunnen krijgen.

Aan de Prov. Syn. zal worden verzocht van de Generale Synode een visitatie-reglement te vragen.

Candidaten voor Oefenaar zullen na 1 Dec. '92 in onze Classe niet meer worden onderzocht, en die na 7 Sept. '92 in andere Classen worden toegelaten, mogen in onze kerken niet oefenen. Vaste oefenaars mogen niet meer worden aangesteld. De oefenaars, die vroeger onderzocht, of ook voor vast zijn aangesteld, behouden hun vorige rechten.

De Consulents-dienaten en vacature-beurten worden geregeld.

De volgende samenkomst zal D. V. worden gehouden den eersten Woensdag in Nov. te Utrecht. De beide kerken aldaar zullen haar bijeenroepen.

Buitenland.

Engeland. Gladstone over scheiding van kerk en staat. Protesten tegen de nieuwe kritiek.

Het feit, dat in Engeland het ministerie-Gladstone is opgetreden, zal, naar wij hopen, goede gevolgen hebben voor de voltooiing van de scheiding van kerk en en staat. Wij spreken van de voltooiing, want in Ierland is het privilegie der staatskerk reeds jaren geleden vervallen. Het onrecht dat enkele tientallen Episcopalen hun eeredienst op staatskosten zouden hebben, terwijl de duizende Roomschgezinden de kosten van hun eeredienst zelven moesten betalen, deed een dertigjal jaren geleden besluiten om de Iersche staatskerk op te heffen.

In het vorstendom Wales is echter het onrecht niet minder taatbaar dan het in Ierland was. Verreweg de grootste meerderheid der bevolking is tot Nonconformistische kerken overgegaan; het getal aanhangers der Episcopalen is naar verhouding geslonken. De liberale partij (het meest overeenkomende met de antirevolutionaire partij in Nederland) heeft *veel* te danken aan de flinke houding die de geestverwanten in Wales aannamen. Dat het ministerie-Gladstone op het kussen kwam, is voor een groot deel te danken aan den ijver dien men in genoemd vorstendom bij den verkiezingsstrijd aan den dag legde. Men maakte zich daar zoo warm niet, althans niet in de eerste plaats, om aan Ierland Home-rule of zelfregeering te geven, maar om aan het privilegie der Episcopaalsche kerk een einde te maken.

Uit dien hoofde kan het ons niet verwonderen, dat Gladstone door zijne geestverwanten in Wales gedrongen wordt om zich nader uit te spreken, hoe hij over het vraagstuk van scheiding van Kerk en Staat denkt. Verleden Maandag (12 Sept.) sprak de 83jarige Gladstone te Carnovon, op zijn reis naar het buiten van een zijner vrienden te Snowdon. Hij gaf daarbij de volgende verklaring: »Ik antwoord mijne heeren, op de speciale vraag, in de tot mij gerichte toespraken gedaan, ten opzichte van scheiding van Kerk en Staat. Ik ben er zeker van, dat wij een punt bereikt hebben, waarop het bewerken van strikte gelijkheid op godsdienstig gebied, goed zijn zal voor de belangen van alle klassen en kerken en voor de harmonie in het land." Na Wales om zijne houding bij de jongste verkiezingen geprezen te hebben, sprak Gladstone: »Wales heeft daarbij een eisch (claim) gesteld, welke een van de dringendste is, die door de liberale partij onder de oogen moet gezien worden.

Voorts verzekerde de heer Gladstone, dat, hoezeer de Iersche quaestie op den voorgrond kwam te staan, hij toch hoopte dat geen zittingsjaar van het parlement zou voorbijgaan, zonder dat den volke van Wales een ernstig bewijs gegeven werd van het verlangen om over hun rechtmatigen eisch te handelen of om de inwilliging daarvan te bevorderen of nader te brengen.

Den volgenden dag verzekerde de heer Gladstone, dat hij zoo vast, ijverig en ernstig als hij kon, zou voorwaarts reizen tot de land- en kerkquaestie in Schotland als ook in Wales. Dus is de opheffing van de Staatskerk in Wales en Schotland in het vooruitzicht gesteld. In het overig deel van Engeland komt de ongerechtigheid minder uit, omdat het aantal Nonconformisten er zooveel kleiner is, toch zal de consequentie van het beginsel ook in Oud-Engeland het privilegie der Staatskerk doen verdwijnen.

Natuurlijk wordt men in Episcopaalsche kringen bang. De bisschop van St. Aseph sprak voor de geestelijkheid zijner diocese: Veronderstel dat Wales zich heeft uitgesproken voor opheffing van de Staatskerk, waarom moet de ééne historische kerk ontleed worden. Ook was de uitspraak der stembus in Wales niet ondubbelzinnig, met het oog op de menigte andere beloften door de candidaten gedaan. Daarbij was het ontnemen van de goederen van de staatskerk: roof. »De kerk" kan zoo goed zijn eigendomsrecht op de goederen bewijzen als de Nonconformisten op de hunne Het is onrecht het eigendom van het eene godsdienstige lichaam weg te nemen en zorgvuldig dat van andere te sparen en dit in naam van gelijkheid op godsdienstig gebied. De bisschop schijnt over het hoofd te zien, dat de kerkelijke goederen, thans uitsluitend in het bezit der Episcopalen, oorspronkelijk gemeen goed geweest zijn.

In de kringen van Gods volk in Engeland begint men meer en meer in te zien, dat het volgen der moderne critiek, gelijk dit bij vele leeraars in de Episcopale en in de Vrije kerken het geval is, uitloopt op prijsgeving van het Christelijk geloof.

In het jongste nummer van de *Independent* komt een onderwijzer van een »Bijbelklas", eene voortzetting van het Zondagschoolonderwijs, vragen, wat hij doen moet wanneer het waar is dat men de z. g. mechanische inspiratie waaraan men in den tegenwoordigen tijd ontgroeid heet, moet verwerpen. Zoo heeft o. a. canon Cheyne gesproken van de drie onderstelde voorvaders der Israëlieten, zoodat men zich niet moet inbeelden iets historisch zekers omtrent Abraham, Izhac en Jacob te weten. Met andere woorden de drie aartsvaders zijn mythische personen, in denzelfden zin als de fabel zegt, dat Anchises, Aeneas en Aeneas Sylvius de voorvaders der Romeinen waren.

En nu stelt de onderwijzer der Bijbelklas zich voor, dat hij het 8ste hoofdstuk van het Evangelie van Johannes met zijne leerlingen leest; daarin zegt de Heere Jezus: »Ik weet dat gij zijt Abraham's zaad" »Uw vader Abraham heeft met verheuging verlangd, opdat hij mijnen dag zien zoude, en hij heeft hem gezien en is verblijd geweest," en als nu een van de leerlingen vraagt: hoe kan de Heere Jezus zoo gesproken hebben, als Abraham niet geleefd heeft? wat moet men hem dan antwoorden?

In Marcus 12: 26 lezen wij, hoe de Heere tot bewijs van de wederopstanding der dooden heeft gesproken: Doch aangaande de dooden, dat zij opgewekt zullen worden, hebt gij niet gelezen in het boek van Mozes, hoe God in het doornbosch tot hem gesproken heeft, zeggende: Ik ben de God Abrahams, en de God Isaacs en de God Jacobs. God is niet een God der dooden, maar een God der levenden. Gij dwaalt dan zeer". Zekerlijk is God niet de God van hen, die nooit hebben geleefd. De uitvlucht, dat die onwetendheid des Heeren een deel is van zijn »ontlediging", of dat de Heere »toegenomen" is in wijsheid, bevredigt den bijbelklas-onderwijzer volstrekt niet. Volgens hem moet men of Christus' leer als feilbaar voorstellen, maar dan valt Jezus' godheid, of de Heere is ook waarachtig God, en dan zijn de uitkomsten van de z.g. moderne critiek ten eenenmale te veroordeelen. Een derde is niet mogelijk.

In hetzelfde orgaan komt »een arm, ongeletterd zondagschoolonderwijzer" met dezelfde bezwaren. Aan het slot van zijn brief schrijft hij: »Men wil in deze dagen ons zeggen, dat de prediker en de onderwijzer moeten ontvangen worden als het levende woord". Denkt men, dat een nadenkend werkman, dit zal aannemen? Ik vrees, dat onze leidslieden, in plaats van ons op te bouwen, ons berooven van ons geloof eenmaal den heiligen overgeleverd."

Onze jongelieden worden twijfelzuchtig en wereldsch. Wij kunnen er ons niet over verwonderen, dat werklieden zich van de kerk afkeeren Menigeen heb ik hooren zeggen: »het is moeielijk in deze dagen te weten wat waarheid is" En waarom? Omdat er zulk een Babel van tegenspraak is in den tegenwoordigen tijd, Wij zouden wel willen weten hoeveel geld er verdiend is aan boeken, voorlezingen en preeken die vol zijn van twijfelingen. Is het recht dat een mensch met kwistige hand zulke twijfelingen uitstrooit? In de dagen die voorbij zijn, werd de Bijbel aangevallen door besliste vijanden, in den tegenwoordigen tijd door zijn zoogenaamde vrienden. Maar Gode zij dank »de Heere zal hem bewaren, in de toekomst gelijk Hij in het verleden deed".

Dat deze beide artikelen in de *Independent* voorkomen is een bewijs, dat de redactie vooralsnog niet geheel den weg der nieuwere critiek op wil. Toch levert menig stuk in hetzelfde orgaan het bewijs dat men met den stroom van de z.g. »down grade" al een heel eind is meegesleept.

Rusland. Het lijden der Luthersche kerken in de Oostzee-provinciën.

Hoe treurig het er voor de Luthersche kerken aan de Oostzee uitziet, blijkt wel uit het feit, dat van de 140 Lijflandsche Luthersche predikanten 92 aangeklaagd zijn, omdat men bij hen conflicten met de Grieksche kerk meent ontdekt te hebben. Toch schijnt dit getal van 92 nog niet groot genoeg. Er is iets bedacht om *alle* Luthersche predikanten voor de rechtbank te krijgen door hen aan te klagen als... drijvers van handel in boeken, nl. doordat zij met Bijbel- en Tractaatgenootschappen er voor arbeiden dat het volk Gods Woord in handen krijgt en een stichtelijk blaadje lezen kan!

Met moeite kunnen de betrekkingen van gestorven Lutherschen het soms tegenhouden, dat voor overledenen zielmissen in de Grieksche kerken gehouden worden; de Grieksche opvolger van een Luthersch rector van een gymnasium wilde in vereeniging met zijne medeleeraars voor den gestorven rector een mis in zijne kerk laten houden, alleen door de uitdrukkelijke weigering der familie werd dit voorkomen.